

ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ВИМОГА СТАБІЛЬНОСТІ ПРАВОВІДНОСИН

Мерцалов Д. Ю.

*аспірант другого курсу навчання
за спеціальністю 081 – Право*

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

*Науковий керівник: **Чукаєва В. О.***

кандидат історичних наук, доцент,

*доцент кафедри теорії держави і права, конституційного права
та державного управління*

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Важливою умовою ефективного застосування правових норм є правильне та точне встановлення конкретних життєвих обставин, що призводять до виникнення, зміни чи припинення правовідносин. Коли ці обставини фіксуються в нормах права, вони перетворюються на юридичні факти. Хоча ці обставини можуть бути різними, після регулювання ними в праві вони стають визначеними юридичними фактами, які є підставою для виникнення або зміни правовідносин. Принцип правової визначеності забезпечує для суб'єктів права впевненість у тому, що наслідки юридичних фактів будуть чітко визначеними. Правовідносини, як частина правового регулювання, встановлюють конкретні моделі поведінки та алгоритми дій в певних соціально-правових ситуаціях.

Розглянемо принцип правової визначеності на прикладі адміністративного судочинства, можна сказати, що кожен юридичний факт має бути основою для конкретного правового наслідку, будь то регуляторний чи охоронний. Дії учасників процесу, зокрема у частині реалізації своїх прав на ознайомлення з доказами, відображають поведінкові аспекти цього принципу, що забезпечує його передбачуваність та визначеність [1].

Юридичні факти можна класифікувати за наявністю волі у їх виникненні. Події є різновидом таких фактів і характеризуються тим, що їхнє виникнення не залежить від волевиявлення людей. Правові норми впливають на волю людини, але у випадку правових подій, де відсутня воля, правові акти втрачають сенс, а методи правового регулювання спрямовані на відновлення порушених прав і запобігання негативним наслідкам. Якщо порівнювати дії та події з точки зору визначеності, то події, як правило, є більш визначеними. Дії, які є юридичними фактами,

є менш визначеними, ніж події, оскільки містять вольовий момент. Ступінь визначеності залежить від наявності вольового моменту і точності відображення юридичного факту в правових нормах [2].

Залежно від визначеності юридичні факти можна поділити на визначені та відносно визначені. Визначені факти чітко окреслені в нормі права і потребують конкретизації правозастосовними органами. Відносно визначені факти визначаються під час застосування правової норми.

Встановлення юридичних фактів є важливим аспектом правового регулювання, оскільки сприяє реалізації принципу правової визначеності. На думку дослідників, правові механізми функціонують ефективно тоді, коли умови суспільних явищ та ознаки, визначені нормами, професійно співвідносяться. Коли ж правова відповідність є некоректною, суспільні відносини позбавляються належного правового регулювання, що призводить до правової невизначеності та порушення принципу правової визначеності. Недоліки можуть виникати і в процесі визначення юридичних фактів [3]. Оскільки кожен юридичний факт пов'язаний з конкретним правовідношенням, дефектні факти не можуть відігравати роль у встановленні зв'язку між правовими нормами та правовідносинами. Якщо ж такі факти є підставою для виникнення, зміни або припинення правовідносин, вони призводять до неефективного правового регулювання та порушення прав заінтересованої особи.

У адміністративних правовідносинах важливою рисою є визначеність поведінки учасників. Цей аспект правовідносин підкреслюють багато вчених. Правові відносини характеризуються чіткою визначеністю взаємних дій учасників, персоналізацією прав та обов'язків. Визначеність виявляється в прогнозованості і передбачуваності поведінки осіб, що мають суб'єктивні права та обов'язки стосовно один одного. Хоча визначення суб'єктивного права можуть бути різними, в основному вони зводяться до того, що суб'єктивне право – це гарантоване законом право особи на певну поведінку.

Юридичний обов'язок розглядається як необхідний тип поведінки, яку особа повинна виконати для задоволення певних інтересів. Особа, яка зобов'язана, повинна діяти певним чином, без альтернатив у межах цих правовідносин. Запорукою визначеності поведінки учасників правовідносин є взаємозв'язок між суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, при цьому поведінка, що є належною та можливою, має чітко визначені межі. Взаємозв'язок між учасниками правовідносин підтримується державною владою. Врегульованість суспільних відносин дозволяє учасникам передбачати розвиток подій і мати впевненість у правомірності своїх дій завдяки готовності правоохоронних органів надати допомогу в разі потреби. Відповідно до принципу правової визначеності, держава через правоохоронні та законодавчі органи повинна забезпечувати

стабільність правового регулювання, не змінюючи норми на власний розсуд. Визначеність стосується також форми правовідносин, яка може бути зафіксована в документі, наприклад, судовому рішенні, або виражена в усному акті, наприклад, ухваленні судового рішення. Основною умовою принципу правової визначеності є недопущення довільної та необґрунтованої зміни правового статусу фізичних та юридичних осіб з боку держави, що є основою стабільності правового регулювання на стадії виникнення правовідносин.

Європейський суд з прав людини, розглядаючи правовідносини у контексті принципу правової визначеності, підкреслює важливість визначеності правового статусу фізичних і юридичних осіб. Зміна або обмеження цього статусу можливе лише на основі закону. Будь-яка зміна правового статусу, здійснена довільно чи непередбачувано, або порушення закріпленої законом процедури, порушує принцип правової визначеності. Важливою частиною цього принципу є такі правові категорії, як позовна давність і терміни давності притягнення до юридичної відповідальності, оскільки вони допомагають забезпечити правову визначеність.

Принцип правової визначеності є частиною спеціально-юридичних вимог і відображає важливість стабільності та чіткості права на всіх етапах правового регулювання, виділяючи його серед інших соціальних регуляторів, зокрема моралі та релігії. Вимоги цього принципу взаємопов'язані в межах механізму правового регулювання. У процесі застосування права принцип правової визначеності проявляється у вигляді вимог до чіткості, точності, ясності та несуперечності правових норм і актів правозастосування. Він також вимагає стабільності правовідносин на стадії індивідуалізації прав і обов'язків, а на етапі реалізації – стійкості актів, що втілюють ці норми.

У контексті адміністративного судочинства принцип правової визначеності забезпечує впевненість учасників правовідносин у досягненні того результату, на який вони розраховували. Встановлюючи вимоги стабільності, цей принцип передбачає, що зміни правового статусу учасників судочинства мають бути чітко регламентовані, без довільних змін, а терміни дій і процедур – чітко визначені. Проте цей принцип не сприяє правовому застою, оскільки будь-які зміни в правовому регулюванні повинні бути можливими та необхідними для розвитку суспільства, але не можуть бути довільними чи непередбачуваними.

Таким чином, принцип правової визначеності є ключовим для ефективного правового регулювання, забезпечуючи стабільність і передбачуваність правовідносин. Він полягає в чіткому визначенні правового статусу фізичних і юридичних осіб, де зміни можливі лише на основі закону і встановленої процедури. Важливою складовою є визначеність юридичних фактів, які виступають підставою для виникнення, зміни чи

припинення правовідносин. У контексті адміністративного судочинства цей принцип забезпечує впевненість учасників у результатах правових дій та гарантує стабільність процесів. Проте зміни в правовому регулюванні можливі та необхідні, але вони не повинні бути довільними чи непредбачуваними, що підтримує динамізм правової системи.

Література:

1. Щербанюк О, Бзова Л. Застосування принципу юридичної визначеності при розгляді адміністративних справ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2022. № 70. С. 364–367.

2. Єсімов С. Реалізація принципу змагальності в адміністративному судочинстві при використанні інформаційних технологій. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. № 5. С. 251–257.

3. Міловська Н. В. Принцип правової визначеності в контексті оновлення цивільного законодавства України. *Нове українське право.* 2022. № 1. С. 57–63.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-21>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ГАРМОНІЗАЦІЇ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Мурашко І. С.

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
за спеціальністю 081 – Право*

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Манько Д. Г.

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Гармонізація національного фіскального законодавства щодо акцизного оподаткування з європейськими стандартами не втрачає своєї актуальності та потребує виважених кроків, адже різкі зміни в адмініструванні акцизів можуть негативно вплинути на окремі галузі економіки, спричинивши різке підвищення цін на товари широкого споживання, зокрема алкогольні напої, тютюнові вироби та енергоносії.